

Дитяча художня творчість і педагогічні збочення

Кожний, хто тільки читав наші сучасні дитячі журнали, мусить зробити висновок, що дитяча словесна творчість, а надто віршована, починає вціплюватися в широкі дитячі лави, становить звичайний зміст читання багатьох дітей. Ї журнали, наприклад, „Піонерія“, що майже цілковито заповнені дитячими віршами. Отакі віршування, оповідання й ін. завжди доводиться чути в радіо-передачах дитячих концертів і газет для дітей. Оце згадане явище є факт, що на нього доводиться вважати. Це одно із найновіших збочень сучасної педагогіки.

Дуже добре, коли діти пишуть вірші й оповідання, співають пісень зі своїх слів і музикою ними утвореною. Доки така творчість

не виходить поза межі школи — не виникає якої-будь проблеми. Інша справа, коли вона (ця творчість) набирає через друк широкого вжитку й стає за звичайний матеріал дитячого читання. Тоді враз виникає питання про педагогічне виправдання такого явища, про найкраще, найдодільніше й найкорисніше використання його.

Нам здається, що таке використання можливе, лише, коли до того є певні передумови, а вони, далєбі, в наше сьогодні, зовсім відсутні.

— Що це за передумови? — на це питання й спробуємо відповісти цією статтею. Оці передумови з виразністю впливають із аналізу дитячої творчості словесної, віршованої — надто бож останній спосіб дитячої „продукції“ набрав нині не аби-якого поширення.

Потреба творити в основі своїй є така сама чисто фізіологічна потреба, як продовження роду, процесу дихання і т. д. Це звичайний природний рефлекс, що став обумовленим і складним в процесі повільного розвитку людського організму й суспільства. Суть цієї потреби — воління вийти за межі свого я, виплеснути нагромаджену психо-фізичну енергію поза собою, дати вихід їй, надавши їй найдосконалішу й соціально найціннішу форму творчості.

Можна придушити, знівечити потребу творчості, забити її, та природа нашого психо-фізичного організму може помститися за таке злочинство. Породжується незадоволення життям, собою, працею своєю, що за кару справжню стає, сум і т. д. у кожній здорової дитини потреба творчості є, та не легко лише зуміти використати її.

Школа сучасна старанно намагається розвинути творчі сили дитячі; цей бік процесу педагогічного заслуговує до себе не аби-якої уваги. Аналіза перечитаного нами матеріалу з галузи цієї, а ми протягом року перечитали сотні віршів дитячих і оповідань, доводить саме ось що:

1. Величезна більшість продуктів творчості, певно, що зовсім впливає з-під контролю шкільної. Контролю ми тут розуміємо, як найкращі вказівки і поради авторам, допомоги їм в оцінці творів. Коли б ото справа дійсно стояла так, більшість віршів не були б так неохайно й поквалітивно написані, не опрацьовані, часто-густо навіть не зовсім грамотні. Деякі з них, певно б, не побачили і зовсім світу широкого.

2. Школа не навчає дітей „бачити“. Діти дивляться, а не бачать. Цим з'ясовується вузькість і односторонність їх погляду на речі та явища. Особливо це виразно виявляється, коли діти малюють природу. Зима, наприклад, па їх погляд, час, коли можна на санках поспускатися, на лижах покататися, бабу снігову зіплати, рукавиці одягати, як-най-тепліше одягтися і т. д. „Одягай рукавиці, ще й теплі онучі“ — закликає поет молодий. Із дев'яти віршів, що присвячено їх зимі в одному дитячому журналі, сім — виявляють отаким саме погляд (Піонерія).

Безперечно тут відобразився властивий дітям утилітаризм, а з другого боку, відбилося й те, що дітям не завважалося інших поглядів на зиму.

Звідси, тематика, обмеженість і односторонність. Діти, ніби не розуміють природи, її краси, її не відчують. У них не виникає теплих слів, що йшли б від безпосереднього чуття, щоб її відобразити.

А проте слід було б на екскурсіях, далекі, час від часу, звертати увагу дітей, наприклад, на красу пейзажу, на те, в чому саме полягає ця краса, від чого вона виникає, словом, змусити дітей поглянути на природу і з погляду величності. Ті вірші, де фігурують коньки, сини, онучі й т. д., навряд, чи посприяють розвиткові дитячої уяви, навряд чи утворять дійсно чудові образи. Звідси картини природи дитвора малює, як ото ми вже зауважили — сіро, шаблонно, мертво.

3. Не відчувається в дитячій творчості і впливу добрих художніх зразків. Виникає вражіння, ніби діти мало знайомі з рідною художньою літературою. Звороти їхні незграбні, вірш важкий, теми одноманітні. Але ж обізнання такої літератури конче потрібне, найпотрібніше, бо це передумова словесної образотворчості.

Плани шкільні сами не можуть ставити на таке чільне місце вивчення літератури, але ж гуртки молодих поетів мусять взяти на себе завдання глибшого вивчення творчості поетичної, збагачуючи тим мову, поетичні образи і т. д.

4. Школа, як це можна підсумувати із аналізу дитячої продукції художньої, не дає достатнього керівництва самому процесові дитячої творчості, вірніше, не сприяє утворенню в дітей уміня скористати процесом цей. Зрозуміло, що навчати творити неможливо, але децю треба тут зробити. Із зауважень самих авторів, близьких їхніх та сучасників їх, все-таки децю в цьому процесі нам уже відомо. Чому б то на гуртових роботах читками, виразними, приступними дитячому розумінню словами, не розповісти про те дітям? Чому не згадати про важку роботу письменника й поета, коли він творить, про те, як вони виконують свої ідеї, як працюють над своїм саморозвитком, над вивченням творів інших авторів і т. д. Чому не зазнайомитися з найелементарнішими основами й законами стилю, віршування, з ритмікою, римою і т. д.

Звичайно, в спосіб елементарний, якомога простий, не в спосіб навчання, щоб не налякати дитворн, щоб не відштовхнути її від творчої роботи, а, навпаки, надаючи їй змісту й свідомості, а цим уже іще більшої привабливості. Тоді б діти зрозуміли, що писати вірші — також праця, що вимагає зусилля, серйозного до неї ставлення, постійного саморозвитку і т. д.

Чи відомо все це авторам-дітям? Чи не надто легковажно й безвідповідально ставляться вони до своєї творчості? Чи не легковажно й байдуже ставимося до процесу дитячої творчості й ми, дорослі? Отож і виникає питання, чи можна й надалі лишати справу в такому стані і чи за таких передумов корисно буде одним — писати вірші, а іншим — читати їх? Візьмімо в приклад отакого вірша першого-ліпшого:

Зима настала
 Повбирала
 Снігом усе
 Їй мов на те
 Завярюха знай - мете
 У купки сніжок кладе.

(Піонерія ч. 0 II).

Хоч як добре и вибачливо поставитися до творчости дитячої, але важко назвати твір цей з його змістом і формою за скільки - будь задовольняючий. А проте його читатимуть тисячі дітей та до всього таких, що не встигли обізнатися з дійсно художньою творчістю, що ще не придбали смаку художнього.

5. Редакції газет і журналів дитячих так само не виявляють достатнього керівництва діворою в цій ділянці. Свою працю вони, звичайно, обмежують, дівравши лише ті чи інші дитячі твори з купи надісланого матеріалу й лише коротенько зауважують причини — чому не випущено інших з творів. Ми гадаємо, що редакції змогли б робити так, як ото ми пропонували в попередньому пакті. Отак до всього вони (редакції) могли б часами, звичайно, в найсерйознішому вигляді, давати розбір, друкувати виключно з цією метою, гарні й погані твори дитячі. Зауважувати досягнення, відзначати вдалі теми, зврати, опрацьованість теми, рими й ін., зауважувати хиби й огріхи, з'ясовувати у чім вони полягають і т. д. Далі слід продемонструвати дійсно художні твори, розібрати їх і дати висновки.

6. Треба в школах, щоб піднести дитячу творчість, щоб процес її дівора могла усвідомити, щоб діти змогли опанувати її — звичайно, якщо є до того відповідний склад дітей - письменників — постів — закласти гуртки словесної творчости. Роботу там слід провадити таку, як ото ми вже згадували раніш.

Звичайно, зрозуміло, що творчість дитяча мусить бути цілком вільна. Це головна передумова для неї, та ми бо ані трішки й не важимося на цю вільність. Та ця вільність зовсім не виключає потреби створити умови, що таку творчість зробили б змістовнішою, художнішою, досконалішою, що поведе до дальшого саморозвитку, прищепить серйозніший погляд на неї, що зуважить думку на неї, як на спосіб соціального слугування.

Оце усе стало б на користь і авторів і читачів - дітей, бо виникла б тоді далеко досконаліша продукція.

Можливо, що здебільша школи так і роблять, як ото ми раніш згадували. То тоді, певне, слід збільшити свою увагу на цю ділянку дитячої діяльності. Поставитися ще серйозніше до неї. Якщо тепер доводиться педагогам затрачати чимало праці, коли виставляється дітьми в школі п'єси, як навчається їх хороших співів, декламації й ін., якщо тепер доводиться впливати на художню діяльність дитячу, то й у згаданий уже спосіб вплив такий на дитячу творчу діяльність педагогічно виправдується й цілком доречний.